

SELKOKIELINEN OPPIMATERIAALI

**Kohderyhmänä maahanmuuttajat ja
erilaiset oppijat**

Pekka Naumanen
Kehittämishankeraportti
Syyskuu 2007

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) NAUMANEN, Pekka	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 20	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi Selkokieline oppimateriaali Kohderyhänä maahanmuuttajat ja erilaiset oppijat		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu		
Työn ohjaaja(t) Koukkari, Marita		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä Tämän työn tavoitteena on suunnitella ja toteuttaa selkokielistä oppimateriaalia viljan viljelyyn liittyen. Oppimateriaalin pääkohderyhänä ovat maatalouden perustutkintoa suorittavat opiskelijat. Tuotettua materiaalia tullaan hyödyntämään Pohjois-Karjalan Aikuisopiston Joensuun toimipisteessä puutarha- ja maatalousalan palvelujen tiimissä. Pohjois-Karjalan Aikuisopisto on monialainen ja maakunnan ainoa aikuisten jatko- sekä täydennyskoulutukseen erikoistunut oppilaitos. Työssä perehdytään kohderyhmiin, joiden oppimista voidaan tukea ja tehostaa selkokieline oppimateriaalin avulla. Tavanomaisia selkokielen käyttäjäryhmiä ovat maahanmuuttajat ja erilaiset oppijat. Erityisesti kiinnitän työssäni huomiota lukemiseen ja kirjoittamiseen liittyviin vaikeuksiin. Työssä käydään läpi myös keskeisimpiä seikkoja, joihin selkokieline oppimateriaalin laatijan tulee kiinnittää huomiota. Tuotettu selkokieline oppimateriaali käännetään myös venäjänkieliseksi ISMO-hankkeen toimesta.		
Avainsanat (asiasanat) Selkokieli, erilainen oppija, maahanmuuttaja, lukivaikeus		
Muut tiedot		

Author(s) NAUMANEN, Pekka	Type of Publication Development project report	
	Pages 20	Language finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title Simplified teaching material specially for immigrants and people who have specified learning problems		
Degree Programme Oriented Teacher Education		
Tutor(s) Koukkari, Marita		
Assigned by		
Abstract <p>This development project report is solving how to plan and carry out simplified teaching material concerning agriculture and other farming. Produced material will be used in the North Karelia Adult Education Centre in Rural occupations –training field in Joensuu. Adult Educational Centre is the only multifaceted educational centre, which is offering vocational further education and training for adults in our province (North Karelia).</p> <p>Nowadays is usual that many adults have learning problems. The idea is to support their learning by making simplified teaching material. The simplified material is most necessary within target groups as immigrants and people, who have specified learning problems. This report will concentrate reading and writing difficulties. Report is also handling questions, which has to be taken account when producing simplified teaching material.</p> <p>In this report carried out simplified teaching material will be translated also in Russian by ISMO-project.</p>		
Keywords simplified teaching material, an immigrant, people who have specified reading- or writing problems		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	2
2	KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT JA PERUSTELUT	3
3	KEHITTÄMISHANKKEEN TAVOITE	4
4	SELKOKIELEN KOHDERYHMÄT.....	6
4.1	MAAHANMUUTTAJAT	6
4.2	ERILAISET OPPIJAT, LUKEMIS- JA KIRJOITTAMISVAIKEUS	8
5	MIKÄ LUKIVAIKEUS ON?	8
5.1	LUKIVAIKEUDEN SYYT	9
5.2	LUKIVAIKEUDEN ILMENEMINEN	9
6	MITÄ ON SELKOKIELELÄ?.....	10
6.1	SELKOKIELISEN TEKSTIN RAKENTEEN PÄÄPERIAATTEET	11
6.2	SELKOTEKSTIN ULKOASU	11
6.3	KUVIEN KÄYTTÄMINEN	12
7	SELKOKIELISEN OPPIMATERIAALIN RAKENNE	14
7.1	ESIMERKKI 1.....	14
7.1.1	<i>Dian tausta</i>	14
7.1.2	<i>Dian teksti</i>	14
7.1.3	<i>Dian kuva</i>	15
7.1.4	<i>Dian tehosteet</i>	15
7.2	ESIMERKKI 2.....	16
8	KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTUS.....	17
9	KEHITTÄMISHANKKEEN TULOKSIA	18
10	POHDINTA	19
	LÄHTEET	21
	LIITE	

1 Johdanto

Tänä päivänä ja etenkin tulevaisuudessa oppilaitoksissa on lisääntyvässä määrin erilaisia oppijoita ja maahanmuuttajia. On todettu, että 20 %:lla suomalaisista on jonkin asteinen oppimiseen liittyvä häiriö. Yleisin oppimista rajoittava tekijä on lukemiseen liittyvät vaikeudet. Maahanmuuttajien määrä on lisääntynyt maassamme vuosittain ja heille tarjotaan laajenevassa määrin erilaisia lisä- ja täydennyskoulutuksia. Erilaiset oppijat ja maahanmuuttajat ovat ryhmiä, joihin opetushenkilöstön tulee kiinnittää erityistä huomiota ja luoda menetelmiä, joiden avulla opiskelu olisi motivoivaa ja mahdollisimman esteetöntä ja tehokasta.

Selkokielen oppimateriaalin käyttäminen on yksi keinoista, joiden avulla oppimistuloksia voidaan tehostaa. Selkokielen oppimateriaalin käyttäminen on tarkoitettu erityisesti erilaisille oppijoille ja maahanmuuttajille. Kehittämishankkeessani paneudunkin selkokielen oppimateriaalin erityispiirteisiin ja sen eroavaisuuksiin yleiskieleen verrattuna. Selvitän työssäni sitä, millaista on hyvä selkokielen materiaali ja perehdyn myös kuvien käyttämiseen oppimista tehostavana keinona. Etsin myös hankkeen pohjaksi taustietoa maahanmuuttajaryhmistä sekä lukivaikeuksista kärsivistä oppijoista.

Kehittämishankkeen tuotoksenani olen laatinut selkokielen oppimateriaalin, joka on suunnattu erilaisille oppijoille ja maahanmuuttajille. Oppimateriaalin sisältönä on pellon muokkaus ja viljan kylväminen. Pohjois-Karjalan Aikuisopistossa käynnissä olevan ISMO – hankkeen (Itä-Suomen maahanmuuttajien osaamisen kehittämisen pilotti) yhteistyön tuloksena oppimateriaali käännetään myös venäjän kielelle.

2 Kehittämishankkeen lähtökohdat ja perustelut

Tutkimuksien mukaan 20 % eli noin miljoona suomalaista omaa jonkin asteisen oppimiseen liittyvän häiriön. Oppimishäiriöt voidaan luokitella seuraavasti: kielellisiin erityisvaikeuksiin, hahmotusvaikeuksiin, tarkkaavaisuuden vaikeuksiin, toiminnan ohjauksen vaikeuksiin ja motorisiin erityisvaikeuksiin. Tyypillistä on, että oppimisvaikeudet esiintyvät yhdessä eli henkilöllä voi olla oppimista vaikeuttavia häiriöitä usealla eri osa-alueella. (P. Laakkonen, luento 29.3.2006)

Lukemiseen liittyvät vaikeudet ovat yleisin oppimisvaikeus. Tutkimusten mukaan lukivaikeudet ovat yleisimpiä oppimista rajoittavia oppimisvaikeuksia. On todettu, että aikuisilla noin 10 %:lla on lukivaikeus, joista 3 – 6 % voidaan luokitella vaikeiksi lukivaikeuksiksi. (P. Laakkonen, luento 29.3.2006)

Oma ryhmänsä erilaisina oppijoina ovat myös maahanmuuttajat. Vuoden 2006 tilastokeskuksen väestörakennetilaston mukaan Suomessa asui vuoden vaihteessa noin 113 800 ulkomaalaista, eli 5 500 enemmän kuin vuotta aiemmin (<http://www.hs.fi>). Maahanmuuttajat jäävät usein vaille minkäänlaisia erityiskohtelua koulutusorganisaatioissa.

Pohjois-Karjalan Aikuisopiston maatalous- ja puutarhapalvelu tiimissä järjestetään valmentavaa koulutusta maatalous- ja puutarha-alan tutkintoihin. Lisäksi tiimissämme järjestetään runsaasti lisäkoulutuksia valtakunnantasolla. Vuosittain tiimimme koulutuksessa on satoja henkilöitä, joiden ikähaitari on 18 – 60 ikävuotta. Tämä tarkoittaa sitä, että meidän tiimimmekin koulutuksissa on vuosittain jopa useita kymmeniä henkilöitä, joilla on jonkin asteinen oppimiseen liittyvä vaikeus.

Opiskeluryhmämme ovat rakenteeltaan hyvin heterogeenisiä ja minulla on myös omakohtaisia kokemuksia sekä maahanmuuttajista että erilaisista oppijoista. Heidän kanssaan työskentelemisen jälkeen voin todeta, että kouluttajalta vaaditaan erityisosaamista ja oppimateriaalilta vaaditaan puolestaan soveltuvuutta heidän käyttöönsä.

Kehittämishankkeessani suunnittelen selkokiehisen oppimateriaalin, jonka pääkohderyhmänä ovat maahanmuuttajat ja eriasteisen lukivaikeuden omaavat henkilöt. Valmistamaani selkokiehista oppimateriaalia käytetään teoriaopinnoissa, jotka on suunnattu maatalouden perustutkintoa suorittaville henkilöille. Materiaalin sisältö liittyy maatalouden perustutkinnon kahteen eri osioon, maatalouden yleistaitoihin ja yrittämiseen maaseutuuympäristössä.

3 Kehittämishankkeen tavoite

Viime vuosien saatossa olemme siirtyneet *modernista yhteiskunnasta post-moderniin yhteiskuntaan* eli olemme siirtyneet pysyvästä olotilasta jatkuvasti muutuvaan, tietoyhteiskunnan olotilaan, missä mikään ei ole enää pysyvää. Ihmisten pitää pystyä jatkuvasti oppimaan ja omaksumaan uusia asioita (elinikäinen oppiminen). Henkilöllä, jolla on oppimiseen liittyviä häiriöitä, esimerkiksi lukivaikeus, voi jatkuva uusien asioiden omaksuminen olla erittäin työlästä ja jopa epämieluisaakin.

Erilaiset oppijat erityispiirteineen jäävät opiskeluissaan hyvin usein vaille asiantuntevia tukitoimia. Näin he joutuvat eriarvoiseen asemaan verrattuna muihin erityisryhmiin. Alisuorittamisesta, osaamattomuuden peittelystä ja lukemiseen liittyvistä vaikeuksista seurauksena voi olla heikko itsetunto, vaikkakin erilaiset oppijat kykenevät älyllisesti yleensä oletettua vaativampiin tehtäviin. (Hämäläinen, Salin & Valkama 2004, 13.)

Jatkuva epäonnistumiset opiskelussa johtavat siihen, että erilaiset oppijat eivät luota omiin kykyihinsä ja itsetunto samalla heikkenee. On myös todettu, että oppimisvaikeuksiset henkilöt päätyvät ammatteihin, joissa selviytyy vähemmällä lukemisella ja kirjoittamisella. Huomion arvoista on myös se, että oppimisvaikeudet eivät ulotu ihmisen koko elämänkaarelle jos niihin tarvittavaa ja oikeanlaista huomiota. (Hämäläinen, Salin & Valkama 2004, 13.)

Pystyäksemme koulutusorganisaationa vastaamaan oppimishäiriöiden asettamiin haasteisiin meidän tulee oppia valmistamaan mm. opiskelumateriaalia, joka soveltuu myös erilaisille oppijoille.

Kehittämishankkeeni tavoitteena on perehtyä selkokielen oppimateriaalin tekemisen lainalaisuuksiin. Valmistan hankkeessani selkokielistä oppimateriaalia henkilöille, jotka omaavat eriasteisia oppimiseen liittyviä vaikeuksia. Materiaalini helpottaa oppimisen edistymistä ja samalla auttaa opiskelijoita omaksumaan uusia asioita ja kehittämään itseään, mitä nykyinen yhteiskunta vaatii. Selkokielen materiaalin kohderyhmänäni ovat erilaiset oppijat ja maahanmuuttajat.

Tuotettu selkokielen oppimateriaali käännetään myös venäjän kielelle. Kääntämisen mahdollistaa yhteistyö ISMO – hankkeen kanssa (Itä-Suomen maahanmuuttajien osaamisen kehittämisen pilotti). Hankkeen kohderyhmänä ovat maahanmuuttajat, työnantajat ja oppilaitokset. Tavoitteena on hankkeen kautta edistää maahanmuuttajien pääsyä työelämään kehittämällä osaamisen mm. tunnistusmalleja ja kehittää maahanmuuttajien lisä- ja täydennyskoulutusmalleja.

Kuvien käyttäminen on keskeisessä asemassa luotaessa selkokielistä opintomateriaalia. Hankkeeni tavoitteena on lisätä kuvien käyttämistä omassa opetustyössäni. Kuvamateriaalin käytön uskon tätä kautta leviävän myös muiden Pohjois-Karjalan Aikuisopiston maatalous- ja puutarhapalvelutiimin maatalousalan kouluttajien opetustehtäviin. Oikeassa yhteydessä kuvan avulla voidaan kertoa ja kuvata asioita yksiselitteisesti ja ymmärrettävästi.

Hankkeeni tavoitteena on myös kehittää minun omaa opettajuuttani ja samalla saada itselleni uusia näkökulmia erilaisten oppijoiden ja maahanmuuttajien kouluttamiseen. Hankkeessa luomani selkokielen opintomateriaalia tulen käyttämään niissä tilanteissa, joissa katson sen käyttämisen olevan tehokkain tapa opettaa uutta asiaa.

4 Selkokielen kohderyhmät

Selkokielen tarvetta esiintyy hyvin erilaisissa kohderyhmissä (Rajala 1990, 10). Yhteistä näille ryhmille on kuitenkin se, että osalla heistä on vaikeuksia ymmärtää yleiskielellistä tiedonvälitystä. Muilta osin ryhmät kuitenkin poikkeavat suuresti toisistaan. (Rajala 1990 10 - 11.)

Selkokieltä tarvitsevia väestöryhmät on luokiteltu seuraavalla tavalla:

- vammaisryhmät
- erilaiset oppijat, henkilöt, joilla eriasteisia lukemis- ja kirjoittamisvaikeuksia
- vanhukset
- maahanmuuttajat, henkilöt, joiden äidinkieli muu kuin suomen kieli

(Virtanen 2002, 14).

Selkokielen kohderyhmänä voi olla myös valtaväestö, koska se mikä sopii erityisryhmille niin soveltuu usein erittäin hyvin myös muille (P. Laakkonen, luento 29.3.2006). Suomalaisista 4 – 7 % eli 200 000 - 350 000 voidaan katsoa kuuluvan selkokielen kohderyhmiin (Virtanen 2002, 13). Omat kohderyhmäni ovat erilaiset oppijat, joilla on eriasteisia lukemiseen ja kirjoittamiseen liittyviä vaikeuksia ja maahanmuuttajat.

4.1 Maahanmuuttajat

Maahamme tulee vuosittain lisääntyvässä määrin maahanmuuttajia. Vuoden 2006 tilastokeskuksen väestörakennetilaston mukaan Suomessa asui vuoden vaihteessa noin 113 800 ulkomaalaista, eli 5 500 enemmän kuin vuotta aiemmin (<http://www.hs.fi>).

Suurin osa Suomeen tulevista maahanmuuttajista ovat tulleet Itäisestä Euroopasta.

Maa:	Maahanmuuttajat Suomeen:
Venäjä	24 607
Viro	15 426
Ruotsi	8 225
Serbia-Montenegro	3 265

Maahanmuuttajat opiskelevat useissa erilaisissa oppilaitoksissa

Koulutus:	Opiskelijoiden lukumäärä:
Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa	1 475
Perusopetuksessa	16 000
Lukiokoulutuksessa	1 820
Kansanopistojen maahanmuuttajakoulutus	540
Valmistavassa koulutuksessa	970
Ammatillisessa peruskoulutuksessa	5000
Aikuisten ammatillisessa lisäkoulutuksessa	1 400
Yliopistoissa	4 680
Ammattikorkeakouluissa	3 770

(<http://www.edu.fi>.)

Omissa koulutusryhmissänikin venäläiset ja virolaiset edustavat suurinta ryhmää. Kielitaidoltaan heidän joukkionsa on hyvin heterogeeninen. Osa heistä ymmärtää puhetta, osaa lukea ja kirjoittaa. Ääripäänä on kuitenkin joukko, joiden kielitaito on todella puutteellinen, jolloin puheen ymmärtäminen ja kirjoittaminen tuottavat heille suuria vaikeuksia. Jokainen meistä voi kuvitella millaisia oppimistuloksia me itse saisimme aikaan, jos opiskelisimme vieraassa kulttuurissa vajavaisella kielitaidolla. Mielestäni maahanmuuttajat jäävät liian usein ilman minkäänlaista erityiskohtelua esimerkiksi opetusmateriaalin suhteen.

4.2 Erilaiset oppijat, lukemis- ja kirjoittamisvaikeus

Erilainen oppija on henkilö, joka ei pysty käyttämään kapasiteettiaan täydesti opiskelussa tai työelämässä. Sen taustalla voi olla lukemis- ja/tai kirjoittamisvaikeus, matemaattinen hahmottamisvaikeus, koordinaation tai hahmottamisen vaikeus, aivojen tiedonprosessoinnin erilaisuus. (<http://www.lukihero.fi/>.) Kehittämishankkeessani keskityn erilaisista oppijoista lukemis- ja kirjoittamisvaikeuksien omaavaan ryhmään.

5 Mikä lukivaikeus on?

Lukivaikeus määritellään lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeudeksi. Sitä ilmenee noin kymmenellä prosentilla väestöstä ja aikuisistakin noin kuudella prosentilla. Lähestulkoon noin kymmenen prosenttia aikuisista kokee eriasteisia ongelmia lukemisessa. Tällöin lukeminen on hidasta ja siihen kuluu kohtuuttoman paljon aikaa, virheitä tulee helposti tai luettu teksti ei tartu päähän vaikka miten yrittäisi. Lukemiseen liittyvät ongelmat johtavat usein opiskeluaikataulujen venymiseen ja mahdollisesti opintojen viivästymiseen, varsinkin jos opintoihin liittyy paljon luettavaa. Lukemisen liittyvät vaikeudet haittaavatkin erityisesti aikuisen ihmisen elämää ja työskentelyä nykyisen kaltaisessa muuttuvassa tietoyhteiskunnassa. (<http://www.dipoli.tkk.fi/>)

Tutkimusten mukaan teknisen alan opiskelijoilla on opiskelijoista yleisimmin lukemiseen ja kirjoittamiseen liittyviä vaikeuksia, sillä he pystyvät muilla taidoillaan kompensoimaan vaikeuksiaan eivätkä myöskään joudu niin usein vaativaa kirjoittamista vaativiin töihin - ennen diplomityön tekemistä. Itse opiskelujen keston lukivaikeus ei välttämättä vaikuta: eräässä amerikkalaisessa tutkimuksessa lukivaikeuksiset jatkoivat opiskelujaan jopa yhtä kauan kun kontrolliryhmä, jolla ongelmia ei ollut. (<http://www.dipoli.tkk.fi/>)

5.1 Lukivaikeuden syyt

Lukivaikeuden syystä on olemassa useita teorioita. Yhden mukaan lukivaikeuden taustalla on vajavaisesti kehittynyt kielellinen tietoisuus. Toisessa tutkimuksessa todettiin sen johtuvan aivotoiminnan prosessoin hitaudesta ja erilaisuudesta. Lukihäiriöisillä on lisäksi useassa tutkimuksessa todettu heikompi tai hitaammin syttyvä aktivaatio kuulo- ja näköhavainnon yhteydessä.

(<http://www.dipoli.tkk.fi>.)

5.2 Lukivaikeuden ilmeneminen

Itse lukivaikeus ilmenee lukemisen ja kirjoittamisen hitautena tai virheiden suurena määränä. Oireet ovat hyvin samankaltaisia lapsilla ja aikuisilla, mutta voivat olla hyvin erilaisia eri yksilöiden välillä. Lukemista hidastaa tekstin ydinsisällön löytämisen vaikeus. Tämä hidastaa myös kotitöiden kirjoittamista, koska tekstin kirjoittaminen ja jäsentäminen kokonaisuuksiin vaikeutuu ja pitkien ohjeiden muistaminen on vaikeaa työmuistin ongelmien takia.

(<http://www.dipoli.tkk.fi>.)

Itse tekstissä lukivaikeuksisella äänneet ja kirjaimet sekoittuvat toisiin, kirjaimet vaihtavat paikkaa tai puuttuvat kokonaan ja käsialasta tulee kömpelöä. Äänneiden tunnistamisen vaikeudesta seuraa se, että vaikeus koskee myös vieraita kieliä, niiden lukemista ja kirjoittamista ja erityisesti kirjoitusasun muistamista. Vierasperäiset ja toisiaan ääniasultaan muistuttavat kirjaimet (t - d, p - b) sekaantuvat toisiinsa. Ongelmia aiheuttavat myös lyhyet ja pitkät vokaalit (esimerkiksi aa tai ii) ja kaksoiskonsonantit (esimerkiksi kk tai pp). Lukivaikeudessa ei kumminkaan ole kyse ymmärtämisen vaikeudesta.

(<http://www.dipoli.tkk.fi>.)

Lukivaikeuden lisäksi lukemisen oppimisvaikeuksiin lasketaan kuuluvaksi luetun ymmärtämisen vaikeus. Tällöin lukija ei saa selvää lukemastaan. Vaikka lukeminen onkin sujuvaa, lukija ei ymmärrä lukemaansa. Tämä voi johtua työmuistin ongelmista tai siitä, että opiskelija ei ymmärrä kieliopillisia rakenteita. Tutkimusten mukaan tällaisia lukijoita on 12 prosenttia väestöstä.

(<http://www.dipoli.tkk.fi>.)

Hyvin usein oppimisvaikeuksiin liittyy myös toisia oppimisen vaikeuksia. On todettu, että noin neljälläkymmenellä prosentilla lukivaikeuksista on myös matematiikan oppimisen vaikeus. Ongelmia voi esiintyä myös asioiden hahmottamisessa, jolloin vaikeutuvat suunnan, paikan ja etäisyyden hahmottaminen. Päivittäisessä elämässä tämän huomaa esimerkiksi kalenterin käytön vaikeutena ja myöhästymisenä sovituista tapaamisista. Jokapäiväisessä elämässä lukivaikeuden huomaa lisäksi nopeana väsymisenä ja pään- ja silmien särkyinä lukiessa. Lisäksi lukemisen hitaus saattaa haitata muun muassa tekstityksen lukemista vieraskielisissä televisio-ohjelmissa ja lehdissä sekä lomakkeiden täyttämistä. (<http://www.dipoli.tkk.fi>.)

6 Mitä on selkokieli?

Osa suomalaisista tarvitsee selkokielistä materiaalia, jotta he selviytyisivät päivittäisistä rutiineista ja mahdollisista opiskeluistaan. Monelle heistä yleisesti käytetty kieli on liian vaikeaa. Vaarana on, että ihmiset syrjäytyvät yhteiskunnastamme, koska he eivät voi päivittää omia tietojaan ja eivät koe itseään tasavertaisiksi valta väestön kanssa. (Rajala 1990 9.)

”Selkokieli on sisällöltään, sanastoltaan ja rakenteeltaan yleiskielistä luettavammaksi ja ymmärrettävämmäksi mukautettua kieltä niistä ihmisistä varten, joilla on vaikeuksia lukemisessa tai ymmärtämisessä (tai molemmissa)” (Virtanen 2002 8).

Esimerkki yleiskielen ja selkokielen eroavaisuuksista

Yleiskielinen teksti:

”Autorosvojen jahtaamiseen työlääntynyt poliisi toivoo päättäjien lopultakin huomaavan, että kysymys on paljon vaarallisemmasta asiasta kuin pelkästä auton lainaamisesta. Autojen luvaton käyttö on ollut tasaisessa kasvussa koko vuosikymmenen ajan. Viime vuonna vietiin väärille teille maassamme noin 12 000 autoa.” (Virtanen 2002 44.)

Selkokielinen teksti:

”Autoja varastetaan yhä enemmän. Viime vuonna Suomessa varastettiin noin 12 000 autoa” (Virtanen 2002 44).

6.1 Selkokielen tekstin rakenteen pääperiaatteet

Selkokielen teksti on rakenteeltaan yksinkertaisempaa yleiskieleen. Asia sisältö tekstissä on kuitenkin sama, vaikkakin asia on esitetty lyhyemmässä muodossa.

- Lyhyet lauseet.
- Yksinkertaiset lauserakenteet.
- Teksti sisältää runsaasti verbejä ja substantiiveja ja mahdollisimman vähän adjektiiveja ja adverbeja.
- Vältetään pitkien sanojen käyttämistä.
- Käytetään tuttuja ja arkipäiväisiä sanoja.
- Vältetään erityissanaston käyttöä (ammattikieli) ja abstrakteja ilmaisuja.
- Käytä varoen mielikuvia, jos käytät selitä.
- Tekstin rakenne selkeä ja loogisesti etenevä.
- Jos tekstissä henkilöitä, rajaa niiden määrä ja esitä heidät selkeästi.
- Isot luvut ja mittayksiköt voivat olla vaikeita ymmärtää.
- Pidä konkreettisuus mukana tekstissä.

(Rajala 1990 24.)

6.2 Selkotekstin ulkoasu

Selkoteksti poikkeaa myös ulkoasultaan yleiskielentekstistä. Alla on lueteltua muutamia selkotekstin ulkoasuun liittyviä perus periaatteita

- Käytä pienaakkosia sekä leipätekstissä että otsikoissa. Pienaakkoset luettavampia kuin suuraakkoset, esimerkki; tuomiokirkko tai TUOMIO-KIRKKO
- Älä käytä liian suurta kirjaisiin kokoa. Tekstistä tulee tarpeettoman pitkä ja voi vaikeuttaa lukemista. Perustekstin kirjaisiin koko 11 – 16 pistettä, julkaisu tyyppistä ja kohderyhmästä riippuen.

- Tee riviväleistä väljät. Esimerkiksi, jos kirjaisin koko tekstissä on 12 pistettä, niin rivivälin kirjasinkoko on 14 – 16 pistettä.
- Käytä *kursiivista* ja **lihavoitua** tekstiä harkiten. Ne ovat vaikeampi lukeisempia kuin pystysuora teksti. Käytä niitä vai tehoste keinoina.
- Valitse tekstin ja taustan värit huolella. Musta teksti valkoisella pohjalla on kaikkein parhaiten luettavissa. Kellertävä ja muut vaaleat värit soveltuvat myös käytettäväksi taustoina.
- Kappaleet ovat lyhyitä ja kappaleiden väliin jätetään tyhjä rivi.
- Käytä tuttuja kirjaintyypppejä, esimerkiksi Times Roman tai Garamond.
- Ladotaan teksti siten, että se on oikeasta reunasta liehuva. Vältetään tavutuksen käyttämistä ja yhdelle riville pyritään sovittamaan aina yks asiakokonaisuus.
- Palstan leveys määräytyy kirjasinkoon mukaan. mitä isompi kirjaisin sen leveämpi palsta.

(Virtanen 2002 57 – 59.)

6.3 Kuvien käyttäminen

Kuvitettaessa selkokielistä tekstiä pitää ensin miettiä, että mikä merkitys kuvalla on ja miten se liittyy tekstiin? Kuva voi antaa lisä informaatio ja syventää tietoa, mutta se voi toimia huonosti käytettynä myös päinvastaisesti. Kuva keventää myös tekstiä ja tekee siitä monipuolisemman.

Kuvien käyttäminen on suositeltavaa, koska se hyvin usein konkretisoi tekstin osia ja sitoo niitä käytäntöön. Sen avulla voidaan havainnollistaa ja selkeyttää nopeasti mm. erilaisia käytännön työvaiheita. Kuva antaa lukijalle mahdollisuuden mietiskellä ja samalla peilata näkemäänsä kuvaa mm. omiin kokemuksiinsa. Kuva myös aktivoi ihmistä syventämään omaa tietoaan. (Rajala 1990 31 - 34.)

Itse olen tottunut käyttämään kuvia opetusmateriaalissa jo usean vuoden ajan. Mielestäni kuva elävöittää ja ”aukaisee” helpommin oppijalle uusia asioita. Itselläni on aina kamera mukana, kun olemme oppijoiden kanssa esimerkiksi käytännön harjoituksissa. Oikeista työtilanteista saa erittäin hyvää kuvamateriaalia opetuskäyttöön. Olen joskus pohtinutkin, että miten joitakin asioita voidaan opettaa oppijoille pelkän tekstin avulla ilman kuvaa tai käytännön kokemusta?

Perusteita kuvien käytöstä selkokielessä

- Pidä kuvan mittasuhteet oikeina.
- Varo, ettei kuva luo vääriä mielikuvia.
- Kuvan on oltava osa kokonaisuutta ja liityttävä tekstiin.
- Valokuvien lisäksi voidaan käyttää piirroksia.
- Kuvien tason pitää olla tarkka ja painolaadun hyvä.
- Kuvista voidaan rajata pois epäolennaisia asioita, joihin katsojan mielenkiinto voi kohdistua.
- Kuva taitetaan siihen kohtaan tekstiä, jossa sen sisältöä käsitellään.

(Rajala 1990 31 - 34.) ja (Virtanen 2002 60 – 61.)

7 Selkokielen oppimateriaalin rakenne

7.1 Esimerkki 1

Alla olevan dian olen ottanut esimerkiksi luomastani selkokielisestä oppimateriaalista liittyen pellon muokkaukseen ja viljan kylvämiseen. PowerPoint – diassa olen soveltanut selkokielen oppimateriaalin laatimiseen liittyviä hyväksi havaittuja peruseriaatteita.

Joustopiikkiäkeen työsyvyys:

- Työsyvyys on **5** senttiä
- Älä muokkaa syvään:
  - Vähäravinteista maata nousee pintaan
  - Siemenet juurtuvat huonosti
- Tutustu koneen säätöihin
- Työsyvyyden säätö:
  - Tukipyörät
  - Etu- ja takalata

Tarkasta työsyvyys ennen työn aloittamista

7.1.1 Dian tausta

Taustaksi olen valinnut hillityn vaalean vihreän värin. Päädyin valintaan siksi, että mielestäni musta teksti valkealla taustalla tuo ”liiallista arvokkuutta” tekstiin ja sen sisältöön.

7.1.2 Dian teksti

Kirjasimena olen käyttänyt kaikille tuttua Times New Romania ja fonttikokona on 20. Fonttikoko voisi olla myös hieman suurempi, mutta dian koko on rajallinen ja se osaltaan rajoittaa fontin kokoa. En ole tekstissä käyttänyt lyhenteitä vaan

olen esittänyt asiat kokonaisina sanoina, esimerkiksi ei cm vaan sentti. Tekstissä olen käyttänyt pienaakkosia, koska on havaittu, että ne ovat helposti luettavampia kuin suuraakkoset.

7.1.3 Dian kuva

Kuva on otettu digitaalisella kameralla käytännön koneharjoituksen yhteydessä. Olen rajannut kuvasta pois epäolennaisen asian ja keskittynyt siinä ydinasiaan eli joustopiikkiäkeen työsyvyyden esittämiseen. Kuva liittyy kiinteästi diassa käsiteltyyn asiasisältöön. Olen rajannut kuvan mustalla kehyksellä, jotta se erottuisi selvemmin taustasta ja kehykset antavat kuvalle myös ryhtiä. Kuvan alle olen laittanut kuva tekstin, jonka tarkoituksena on havainnollistaa kuvan sisältöä

7.1.4 Dian tehosteet

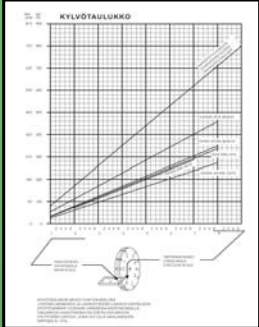
Tehosteiden käytössä tulee olla varovainen. Vaarana on että oppijoiden kiinnostus kohdistuu johonkin erityiseen tehosteeseen ja varsinainen asia jää vähemmälle mielenkiinnolle. Ainoa tehoste diassa on lihavoitu numero **5**, joka kertoo työsyvyyden sentteinä. Olen lihavoinut sen siksi, että tehosteita käytetään ainoastaan asioihin ja sanoihin, jotka ovat erityisen tärkeitä ja niiden mieleen jääminen olisi erittäin suotavaa.

Dian alaosaan olen jättänyt oppijalle muutamia tyhjiä viivoja, joihin hän voi tehdä tarvittaessa itselleen lisämuistiinpanoja.

7.2 Esimerkki 2

Alla olevassa diassa olen kuvannut selkokielisyyden periaatteiden mukaisesti kylvölannoittimen kiertokokeen tekemisen.

1. Lue koneen ohjeet

2. Tee säädöt ja kierrä kammella konetta ohjeen mukaisesti

3. Siemenet tai lannoitteet valuvat kaukoloihin

4. Punnitse saatu määrä ja kerro se 100:lla

Kiertokokeen tekemistä luokkaopetuksessa on erittäin hankalaa selittää. Diassa kuvaan tilannetta kuvasarjana, jossa käydään kiertokokeen eri työvaiheet läpi. Olen pyrkinyt käyttämään diassa mahdollisimman vähän tekstiä, jotta se ei hämmennä oppijoita. Kuvat on otettu käytännön koneharjoitusten yhteydessä ja niistä on rajattu pois epäolennaiset asiat. Kuvat on taitettu vaakatasossa etenevässä järjestyksessä. Pysty suorassa etenevät kuvat eivät ole niin hyvin ajallisesti hahmotettavissa verrattuna vaakatasossa oleviin kuviin.

8 Kehittämishankkeen toteutus

Alkusysäyksen selkokiehisen materiaalin luomiseen sain huomattessani, kuinka hankalaa oppiminen on maahanmuuttajille ja lukivaikeuden omaaville henkilöille käytössä olevalla oppimateriaalilla. Hankkeeni toteutusta ja suunnittelua tein huolella ja perehdyin etukäteen laaja-alaisesti aiheisiin liittyviin teoksiin ja internetsivuihin. Kehittämishankkeessani tuotin selkokiehista oppimateriaalia liittyen pellon muokkaukseen ja viljan kylvämiseen. Valmistamani oppimateriaalin pohjana käytin osittain jo aikaisemmin laatimaani materiaalia, jonka olin suunnitellut ilman minkäänlaista ohjeistusta. Täytyy todeta, että alkuperäisen materiaalin muuntaminen selkokiehiseksi ei ole kovinkaan helppoa vaan vaatii todellista asiaan paneutumista.

Kehittämishankkeessani loin selkokiehista oppimateriaalia yleisesti hyväksytyjen periaatteiden mukaisesti, joita eri julkaisut ja tutkimukset ovat tuoneet esille. Oppimateriaalin luomisessa huomion myös kohderyhmäni, joita ovat erilaiset oppijat ja maahanmuuttajat. Käytän oppimateriaalissani mm. paljon erilaisista kuvamateriaalia, jotka hankin omista otoksistani ja internetistä. Kuvamateriaalia hankin itselleni runsaasti erilaisista käytännön työtilanteista. Kuvamateriaalia kertyi runsaasti ja sopivien kuvien valikoiminen kertyneestä ”kuvapankista” oli myös haasteellista. Aina täytyy miettiä, mikä kuva soveltuu parhaalla mahdollisella tavalla sen asian yhteyteen, johon sen halutaan liittyvän. Käyttötarkoitukseen soveltumaton kuva antaa virheellistä informaatiota ja voi aiheuttaa oppijassa tarpeetonta hämmennystä.

Kehittämishankkeeni teknisinä toteutusvälineinä käytin PowerPoint esitystä ja digitaalisten kuvien muokkaamiseen käytin Microsoft Photo Editoria.

9 Kehittämishankkeen tuloksia

Kehittämishankkeeni tuloksena on pellon muokkaukseen ja viljan kylvämiseen liittyvä selkokieline oppimateriaali. Kohderyhmänä ovat erilaiset oppijat ja maahanmuuttajat. Oppimateriaalin loin PowerPoint-ohjelmalla ja se on Pohjois-Karjalan Aikuisopiston maatalous- ja puutarhapalvelujen tiimin käytössä. Luomani materiaali on käännetty myös venäjän kielelle yhteistyössä ISMO-hankkeen kanssa. Käännöksen johdosta se on käytettävissä venäjänkielisten ryhmien koulutuksissa.

Luomani materiaalin laajuus on 45 PowerPoint- diaa. Materiaali sisältää sekä tekstiä että runsaasti digitaalisia kuvia. Kuvia materiaalissa on yhteensä 70 kappaletta. Kuivien käyttäminen on erittäin suuressa roolissa luotaessa selkokielistä materiaalia. Hankkeeni tuloksena opin käyttämään digitaalisia kuvia tehokkaammin ja tarkoituksenmukaisemmin. Uskonkin, että jatkossa kuvilla on suuri merkitys myös tulevaisuudessa, kun suunnittelen oppimateriaaleja.

Kehittämishankkeeni kautta kehitin myös omaa opettajuuttani. Suunnitellessani materiaalia perehdyin sellaisiin asioihin, joihin muuten tuskin olisin perehtynyt. Eniten opin valmistaessani käytännön materiaalia. Hankkeen kautta pääsin myös tutustumaan erilaisiin selkokielen kohderyhmiin. Uskon, että pystyn ymmärtämään ja huomiomaan näitä ryhmiä paremmin kuin ennen.

Kuivien käyttäminen on erittäin suuressa roolissa luotaessa selkokielistä materiaalia. Hankkeeni tuloksena opin käyttämään digitaalisia kuvia tehokkaammin ja tarkoituksenmukaisemmin. Uskonkin, että jatkossa kuvilla on suuri merkitys myös tulevaisuudessa luomassa opetusmateriaalissa.

10 Pohdinta

Meidän kouluttajien täytyy aina muistaa se tosiasia, että me kaikki olemme erilaisia oppijoita. Meillä jokaisella on omia vahvuuksiamme ja heikkouksiamme, jotka joko helpottavat tai vaikeuttavat uuden oppimista. Tehokas oppiminen ja hyvät oppimistulokset ovat monen eri tekijän summa. Ratkaisevaa oppimistulosten kannalta ovat mielestäni kouluttajan asenne, opiskelun käytännönläheisyys, turvallinen ilmapiiri ja käyttötarkoitukseen soveltuva oppimateriaali.

Yhtenä oppimisen tehostamiskeinona voimme käyttää selkokielistä oppimateriaalia, jossa asiat ovat esitetty lyhyen ytimekkäästi ilman, että asiasisältö muuttuu. Mielestäni me kouluttajat sorrumme valmistamaan oppimateriaaleistamme liian hienoja, jotka sekä visuaalisesti että asiasisällöllisesti ovat oppijoille liian raskaita. Meidän mielessämme tulee olla se fakta, että ihmisen vastaanottokyky on huomattavan rajallinen. Emme saa tukahduttaa oppijoita liian hienoilla termeillä ja suurilla asiakokonaisuuksilla. Erityisesti meidän tulee olla huolellisia erilaisten oppijoiden kanssa, koska etenkin heidän kohdalla voimme helposti romuttaa heidän opiskelumotivaationsa.

Selkokielisen oppimateriaalin laatiminen vaati sen tekijälle aikaresursseja ja lisäksi sen tekeminen on erittäin haasteellista. Ensinnäkin tekijällä tulee olla runsas varasto digitaalisia kuvia, jotka parhaalla mahdollisella tavalla soveltuisivat juuri siihen materiaalin jota ollaan työstämässä. Tekijän tulee ehdottomasti hallita kuvan käsittelyn perusteet, jotta kuvasta saadaan mahdollisimman sovelias sen käyttötarkoitukseen. Kehittämishankkeessani huomasin myös sen tosiasian, että asioiden muuttaminen yksinkertaiseen ja ytimekkääseen muotoon ei ole täysin vaivatonta. Koko ajan tulee pitää mielessä se, että asiasisältö ei kuitenkaan saa muuttua tai sen merkitys vääristyä.

Tulevaisuuden koulumaailmassa oppijoiden ryhmä on lisäntyvissä määrin heterogeeninen. Tutkimuksen kehittyessä erilaiset oppimista rajoittavat tekijät saadaan diagnosoitua entistä tehokkaammin ja maahanmuuttajienkin määrä on odotettavasti lisääntymässä. Tämä tarkoittaa sitä, että emme voi kulkea jatkossa entisiä teitä vaan meidän on luotava vanhan rinnalle uudenlaisia opiskelumenetelmiä ja käyttötarkoitukseen soveltuvia oppimateriaaleja.

Siteeraan lopuksi Pekka Laakkosen luennolla kuulemaani lausetta: ”Se mikä sopii erilaisille oppijoille, soveltuu myös erittäin hyvin ”normaaleille” oppijoille”.

Lähteet

Julkaistut lähteet

Hämäläinen, R., Salin, R. & Valkama, A. 2004. Kromosomeista kaksoiskonsonantteihin: lukibussin matkakirja. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Rajala, P.1990. Selkokirjoittaja opas. Helsinki: Punamusta.

Virtanen, H. 2002. Selko-opas. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Helsingin Sanomat, STT, 13.4.2006.

<http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Suomessa+asuvien+ulkomaalaisten+m%C3%A4%C3%A4r%C3%A4+kasvussa/1135219518952>

Opetushallitus, 2006.

<http://www.edu.fi/binary.asp?path=498;526;15650;49634;49640;49662&field=FileAttachment&version=2#1>

Erilaiset oppijat.

<http://www.dipoli.tkk.fi/ok/p/erilaisetoppijat/oppimisvaikeudet/lukivaikeudet.htm>

Helsingin seudun erilaiset oppijat.

<http://www.lukihero.fi/>

Julkaisemattomat lähteet

Laakkonen, P. 2006. Haasteelliset oppijat opettajan työssä 29.3. Pohjois-Karjalan ammattiopisto, Joensuu.